

Eduskunnan sivistysvaliokunta
HE 139/2017 vp

Lastensuojelun Keskusliiton kirjallinen asiantuntijalausunto hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) kiittää Eduskunnan sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua opintotukilain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Lausunnon keskeiset huomiot ja ehdotukset

- Lakiesityksestä tulee tehdä lapsivaikutusten arviointi
- Huoltajakorotuksesta huolimatta perheellisten opiskelijoiden opintotuen kokonaistaso laskee
- Opintotuen huoltajakorotuksen sitomista elatusvelvollisuuteen huoltajuuden sijaan tulee vielä arvioida
- On valitettavaa, että aiemmassa lakiesityksessä mukana ollut säädösehdotus laajentaa opintotuki- ja koulumatkatukioikeutta oppivelvollisuusiän jälkeen suoritettaviin perusopetuksen oppimäärän mukaisiin opintoihin on nyt lausuttavana olevasta esityksestä poistettu
- Opintotuen indeksisidonnaisuus tulee palauttaa

Lapsivaikutusten arvioinnin tulee olla keskeinen osa lainvalmistelua

Opintotukilain muuttaminen vaikuttaa vahvasti myös lapsiperheiden arkeen. Lastensuojelun Keskusliitto haluaa kiinnittää sivistysvaliokunnan huomion siihen, että **hallituksen esitykseen ei sisälly lapsivaikutusten arviointia**. Lastensuojelun Keskusliitto pitää keskeisenä, että tämä olisi YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti itsestään selvä osa lainvalmistelua. Lapsivaikutusten arvioinnissa tarkastellaan päätöksen vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja lasten oikeuksien toteutumiseen kokonaisuutena. Sen tarkoituksena on taata, että lapsen etu otetaan huomioon kaikessa toiminnassa ja päätöksenteossa.

Perheellisten opiskelijoiden opintotuen kokonaistaso laskee

Lastensuojelun Keskusliitto pitää hyvänä, että huoltajakorotus palautetaan opintotukeen. Huoltajakorotus tukee opiskelevien vanhempien kykyä vastata lapsensa elatuksesta ja on siten lapsen edun mukaista. Samalla keskusliitto huomauttaa, että vaikkakin huoltajakorotus on tarpeellinen, ei se kompensoi jo tehtyjä leikkauksia opintotukeen. **Huoltajakorotuksesta huolimatta myös perheellisten opiskelijoiden opintotuen kokonaistaso laskee opintorahaan tehtyjen leikkausten sekä asumistuen ehtojen kiristämisen myötä.**

Huoltajakorotuksen sitominen lapsen elatusvelvollisuuteen

Aiemman lausunnon¹ mukaisesti **Lastensuojelun Keskusliitto esittää, että opintotuen huoltajakorotuksen sitomista lapsen elatusvelvollisuuteen huoltajuuden sijasta vielä arvioitaisiin.** Nyt lausuttavana olevassa esityksessä todetaan, että jatkovalmistelussa on arvioitu eri vaihtoehtoja, mutta tarkempia perusteluja päätökselle ei esitetä. Vain huoltajille tarkoitettu korotus voi mm. tuoda vanhemmalle lapsen etuun liittymättömän motiivin toimia lapsen huoltajana. Olisi perusteltua, että opintotuen korotus kohdentuisi niille opiskelijoille jotka ovat taloudellisessa vastuussa lapsensa elatuksesta².

Oikeus opintotukeen oppivelvollisuuden jälkeisessä perusopetuksessa

Lastensuojelun Keskusliitto pitää valitettavana, että aiemmassa lakiesityksessä³ mukana ollut säädösehdotus laajentaa opintotuki- ja koulumatkatukioikeutta oppivelvollisuusiän jälkeen suoritettaviin perusopetuksen oppimäärän mukaisiin opintoihin on nyt lausuttavana olevasta esityksestä poistettu. Kuten aiemmassa lausuntoluonnoksessa todetaan, ”muutos olisi perusteltu opiskelijoiden yhdenvertaisen kohtelun sekä etuusjärjestelmien väliinpuotoamisten estämiseksi”. Suuntaus on huolestuttava, sillä ilman peruskoulun päättötodistusta jääneiden osuus on ollut kasvava viimeiset kymmenen vuotta⁴. **Tarvitaan erilaisia kannustimia, mutta myös oikea-aikainen ja nuoren tarpeiden mukainen tuki, jotta jokainen saisi suoritettua vähintään perusopetuksen oppimäärän mukaiset opinnot.** Tämä on paitsi inhimillisesti, myös taloudellisesti järkevää politiikkaa.

Vanhempien tulojen vaikutus alaikäisen opintorahaan

Elatusvelvollisuuden näkökulmasta on loogista ja perusteltua, että vanhempien tulot vaikuttavat alaikäisen opiskelijan opintorahaan ja asumislisään. **Keskusliitto haluaa kiinnittää huomiota niihin varsin harvinaisiin tilanteisiin, jossa kumpikaan vanhemmista ei käytännössä toteuta elatusvelvollisuuttaan. Näissä tilanteissa lapsen oikeusturva on huono, sillä lapsi ei ole elatusasioissa asianosainen⁵.** Näin ollen hän ei itse voi viedä asiaa tuomioistuimen päätettäväksi. Tämä asia tulisi korjata elatustukilakiin, mutta niin kauan kuin elatuslaki on tässä

¹ Lastensuojelun Keskusliiton lausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle laiksi opintotukilain muuttamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (OKM/22/010/2017) <https://www.lskl.fi/kannanotot-ja-lausunnot/lastensuojelun-keskusliitto-pitaa-hyvana-huoltajakorotuksen-palauttamista-opintotukeen/>.

² Korotuksen sitomista elatusvelvollisuuteen huoltajuuden sijaan ovat nostaneet esille myös sosiaali- ja terveysministeriö sekä Kansaneläkelaitos omista lausunnoissaan. Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/0957a625-a4bb-4118-8165-9f4e38333ee6/b0e77a95-93ba-4fa3-bdc6-f4bd5fe8149d/LAUSUNTO_20170823105351.pdf ja Kansaneläkelaitoksen lausunto: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/0957a625-a4bb-4118-8165-9f4e38333ee6/6bd83c07-4a5e-424d-83fa-e0d355d58e61/LAUSUNTO_20170814125635.pdf

³ Hallituksen esitys laiksi opintotukilain muuttamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (OKM/22/010/2017) https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/0957a625-a4bb-4118-8165-9f4e38333ee6/dce01280-ec82-4267-8013-643f83877dbe/ESITYS_20170801065708.pdf

⁴ Lukuvuonna 2015/2016 kaikkiaan 315 nuorta ylitti oppivelvollisuusiän ilman, että he suorittivat perusopetuksen oppimäärää: Suomen virallinen tilasto (SVT): Koulutuksen keskeyttäminen [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-9280. 2015, Liitetaulukko 2. Peruskoulun koulupudokkaat lukuvuosina 1999/2000–2015/2016. Helsinki: Tilastokeskus (viitattu: 8.11.2017). http://www.stat.fi/til/kkesk/2015/kkesk_2015_2017-03-17_tau_002_fi.html

⁵ Laki lapsen elatuksesta 704/1975, 5 §

suhteessa puutteellinen, olisi opintotukilaissa hyvä olla jonkinlainen mahdollisuus alaikäiselle hakea vapautusta vanhempien tulojen vaikutuksesta opintotukeen.

Opintotuki tulee sitoa indeksiin

Lastensuojelun Keskusliitto haluaa tässä yhteydessä ilmaista huolensa opintotuen indeksidonnaisuuden lakkauttamisesta, jonka seurauksena sen reaaliarvo alenee ajan kuluessa. Suomessa köyhyys koettelee erityisesti nuoria ja nuorten köyhyys on muita ikäryhmiä syvempää⁶. **Opiskelu muodostaa keskeisen köyhyysriskin ja erityisesti perheellisten opiskelijoiden tilanne on haastava.** Erityisen vaikeassa tilanteessa ovat yksinhuoltajat sekä perheet, joissa molemmat vanhemmat opiskelevat. Lastensuojelun Keskusliitto painottaa, että opiskelun ja perheen yhteensovittamiseen on syytä kiinnittää nykyistä enemmän huomiota. Tämä on keskeistä myös siitä näkökulmasta, että Suomessa syntyvyys on ennätyksellisen alhaisella tasolla. Pitkäjänteinen lapsi- ja perhepolitiikka on yksi keskeinen keino tukea erityisesti pienituloisia lapsiperheitä.

⁶ Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjakotilasto [verkkajulkaisu].

ISSN=1795-8121. tuloerot (kansainvälinen vertailu) 2015. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 8.11.2017].

http://www.stat.fi/til/tjt/2015/01/tjt_2015_01_2017-03-03_tie_001_fi.html?ad=notify